

„Viața în umbra morții” - o viziune șocantă a artiștilor evrei români despre Holocaust

Unul dintre momentele cele mai emoționante și în același timp șocante din șirul de evenimente ce au marcat la București Ziua Holocaustului a fost vernisajul Expoziției fotodocumentare „Prigoană și rezistență spirituală în anii Holocaustului. Viața în umbra morții”, deschisă în sala de expoziții a Ministerului Culturii și Cultelor. Ești profund emoționat în fața imaginilor ce redau toate aspectele - fizice și spirituale - ale persecuțiilor la care au fost supuși evreii în anii Holocaustului românesc. În același timp, îți provoacă un șoc când te gândești la curajul manifestat de acești artiști, deoarece multe dintre creații, în primul rând cele ale lui Arnold Daghani, dar și ale altora, au fost realizate în condițiile vieții de lagăr, în secret, sub amenințarea morții. Operă a dr. *Irina Cajal Marin* și dr. *Lya Benjamin* - cu ajutorul unui grup de tineri arhitecți și designeri, cu sprijinul F.C.E.R. și al Ministerului Culturii -, expoziția este o reușită, în primul rând, datorită concepției unitare a ansamblului. În afara reproducerilor care ilustrează pogromurile din București și Iași, tragedia din lagărele transnistrene sau de dincolo de Bug, văzute cu ochiul artiștilor, în sală te întâmpină postere uriașe ce reproduc textele ordonanțelor antisemite, fotografiile din timpul pogromurilor, extrase din ziare străine despre ce s-a întâmplat cu evreii din România. Dar poate unul dintre cele mai impresionante panouri este cel care cuprinde două liste, ale artiștilor dramatici și lirici evrei excluși din viața artistică, al căror număr se apropie de 1.600. Iată un exemplu ilustrativ al rolului pe care evreii l-au jucat în viața spirituală a României, fiindcă trebuie să subliniem că ei nu aparțineau vreunei formații evreiești

(„Barașeumul” urma să se înființeze după introducerea legilor rasiale), ci erau parte a culturii române.

Expoziția aduce o serie de elemente noi pentru vizitatori. Astfel, așa cum a explicat în prezentarea sa dr. *Lya Benjamin*, puțini au știut că Marcel Iancu, care a emigrat imediat după pogromul de la București, din iarna lui 1941, a avut importante creații despre Holocaust, de fapt un ciclu de desene despre pogromul din București, unul dintre ele reprezentând o imagine din abatorul din București cu trupurile evreilor atârnate de cîrlige. Aici și-a descoperit artistul pe un cumnat dispărut.

Arnold Daghani - memoria morților

Pentru prima dată a fost prezentată o suită de desene semnate Sol Omovici, artist despre care nu se cunoaște decât că provenea din Iași. Sunt imagini zguduitoare despre pogromul din Iași și victimele „Trenurilor morții” - cadavre azvârlite din tren sau figuri disperate care strigă după o picătură de apă. Regăsim schițe al căror subiect reprezintă viața (dacă se poate numi așa) din lagărul de la Vapniarka (Iuliu Frenkel), execuțiile de la Răbnița (Aurel Mărculescu) sau, într-un alt diapazon - scoaterea morților, la dispoziția lui Ion Antonescu, din cimitirul evreiesc din strada Sevastopol (București). Dar cele mai tragice și sugestive imagini îi aparțin lui Arnold Daghani. Scriitor și artist plastic, Daghani a avut parte de o soartă, dacă se poate spune, mai dramatică decât ceilalți deportați din Transnistria. Împreună cu un grup de evrei, el a fost trimis dincolo de Bug, în lagărul de exterminare de la Mihailovka, aflat sub administrație germană. Dacă în Transnistria se murea de inanție și boli, iar supraviețuirea depindea de rezistența organismului, în lagărul de la Mihailovka victimele erau condamnate de la bun început la moarte. Daghani a scăpat evadând împreună cu soția și, după 1944, a imortalizat în imagini soarta tovarășilor lui de suferință. Două dintre exponate sunt deosebit de sugestive: „Cap de prizonier”, conturul acestui portret trasat din numele celor uciși în lagăr, și „Pieta” - scoaterea din baracă a trupului tinerei poete de 18 ani, Selma Meerbaum Eisinger, moartă de tifos în lagăr. Titlul creației sugerează aceeași durere și același tragism ca sculptura cu același nume a lui Michelangelo. Vorbind la deschiderea expoziției, personalități prezente - *Stelian Tănase*, *Radu Ioanid*, directorul Muzeului Holocaustului din Washington, *Virgil Nițulescu*, din partea Ministerului Culturii și Cultelor, deputat dr. *Aurel Vainer*, președintele F.C.E.R., și dr. *Lya Benjamin* - au evocat momentul în care s-a deschis expoziția, respectiv marcarea Zilei Holocaustului, importanța asumării răspunderii de către România pentru faptele comise împotriva evreilor în timpul Holocaustului și necesitatea intensificării luptei împotriva antisemitismului, care, dacă este tolerat, ar putea deveni problemă de securitate națională (*Radu Ioanid*) sau valoarea intrinsecă și simbolică a acestui eveniment - o dăruire de suflet în amintirea celor dispăruți (dr. *Aurel Vainer*). La vernisaj a asistat și E.S. *Rodica Radian Gordon*, ambasadorul Israelului în România.

Tinerii vor răspunși

A doua zi după vernisaj, expoziția a fost vizitată de un grup de elevi din clasele a X-a și a XI-a de la Colegiul de Informatică „Tudor Vianu”. După ce au ascultat explicațiile dnei dr. *Lya Benjamin*, la indemnul domniei-sale s-a înfiripat un dialog despre cauzele care au dus la exterminarea evreilor în timpul Holocaustului. Elevii, care au condamnat fără nici un echivoc Holocaustul, au dorit să primească răspunsuri, printre altele, despre nașterea antisemitismului, natura cauzei - religioasă, socială sau economică -, despre sensul învățăturilor Torei, ocupațiile evreilor (evreul cămătar) și dacă dragostea pentru carte, specifică evreilor, are la bază ambiția de a ști mai mult decât alții pentru a promova și a deține poziții. Întrebările puse, cu multă bunăvoință, denotă o insuficientă cunoaștere a problematicii iudaice. De aceea, cu atât mai mult, se impune predarea cu discernământ și nuanțat a istoriei evreilor și a Holocaustului.

EVA GALAMBOS

SIBIU,
7 octombrie
2005

Lansarea proiectului școlar european „Copiii și Holocaustul”

Educația - remediu împotriva intoleranței, antisemitismului, negaționismului

Ce este o lumânare? Puțin spermanțet, puțină ceară, un firicel de cânepă care arde. Flacăra ei - graniță între materie și spirit, reculegere, aducere aminte. Șase elevi cu șase lumânări - plecaciune de gând pentru cele șase milioane de victime ale Holocaustului - și macheta lagărului de la Auschwitz, realizată de copii din lecturi și hărți, au fost prologul spectacolului (coordonator - prof. *Alexandra Copăla*). Muzică (tulburătoare melodii ebraice) și cuvânt, fiecare voce - o depoziție despre dezastrul și rezistența evreiască, au evocat explozia care a făcut fărăme edificii valorilor umanității, așa cum a fost el construit în epoca luminilor. Au fost luntrea care traversează cele două maluri, existență/nonexistență, făcând drumul invers, dinspre trecutul de teroare și chin spre prezentul dator să transmită generațiilor viitoare o moștenire față de care nimeni nu are dreptul să rămână indiferent. Cum dorm copiii „însemnați pentru moarte”? - îmi vine în gând, ascultând acești copii, un fragment dintr-un poem de Nelly Sachs: „Ieri încă mama a adus somnul ca o lună albă / A adus păpușa cu roșul obrăjilor sărutat / Pe un braț [...] / Pe celălalt braț - / Vântul morții bate acum. / Scoate suflând cămășile peste părul / Pe care nimeni n-o să-l mai pieptene”. Cum a supraviețuit poporul evreu atâtor pogromuri, Cruciadelor, Inchiziției, Holocaustului? Una dintre cheile supraviețuirii a fost și este speranța în Bine. Acest meliorism iudaic, nu atât optimism cât menire lucidă a Binelui, a fost pus în valoare prin poezia recitată în ebraică și română de *Șeri Lev*, elevă în clasa a III-a a școlii: „Ce spunem când soarele răsare? / Bună dimineața. / Ce spunem când soarele apune? / Bună seara. / Ce spunem când începe o săptămână? / O săptămână bună. [...] / Deci bine, bine să fie până la sfârșit”. Memoria colectivității umane trebuie să rămână activă, fiindcă „toți, pe lume frați noi suntem” și vrem „să fie pace în lume”, a cântat corul de copii, în finalul spectacolului (dirijor - prof. *Aurelia Vinț*). Directorul școlii, prof. *Nicolae Salade*, a înmănat *Diplome de Excelență* invitatului de onoare la acest eveniment, președintelui F.C.E.R., deputat dr. *Aurel Vainer*, și președintelui comunității evreilor sibieni, ing. *Otto Deutsch*, pentru sprijinul acordat Proiectului.

Cum dorm copiii „însemnați pentru moarte”?

Importanța programelor educaționale derulate cu sprijinul Ministerului Educației și Cercetării în vederea cunoașterii adevărului istoric joacă un rol major în consolidarea democrației și unghiul contemporan de interpretare a trecutului are valoare de avertisment în fața resurecției antisemitismului și a propagandei negaționiste. Au fost nucleele mesajului transmis, cu prilejul lansării acestui Proiect, de E.S. *Rodica Radian Gordon*, ambasadorul Israelului în România, citit de directorul adjunct al școlii, prof. *Mihai Frâncu*. Nu poate exista societate democrată fără colaborare interetnică și ecumenism a fost sinteza alocuțiunii rostite de reprezentantul Prefecturii Județului Sibiu, consilier *Dan Nanu*, care, vorbind despre semnificațiile Zilei Holocaustului în România, despre faptul că, în 2007, Sibiu va fi capitală culturală europeană, a accentuat asupra acestui moment de meditație și învățătură,

Cunoașterea adevărului istoric - condiție a consolidării democrației

„Toate fluviile se varsă în mare...” și „Marea nu se umple”. Cele două titluri ale volumelor de memorialistică aparținând lui Elie Wiesel au putut sluji drept generic pentru spectacolul comemorativ oferit, la 10 octombrie a.c., de elevii Colegiului Național bilingv „George Coșbuc” din Capitală (coordonator - prof. *Iosif Mogoș*). Sunetele orgii și luminile celor șase lumânări, în memoria celor șase milioane de victime ale Holocaustului, au dat expresie sonoră și plastică sentimentului de pioasă reculegere încercat de cei prezenți: elevi, profesori, reprezentanți ai F.C.E.R., C.E.B., A.E.R.V.H. (arh. *Aristide Streja*, custode la „Memorialul Martirilor Evrei 1940-1944”, de la Sinagoga Mare, ing. *Eliad Iacobeanu*, consilier C.E.B.), ai Primăriei Sectorului III (*Florina Vasile*), ai Ambasadei S.U.A. (consul *Bryan W. Dalton*, consilier *Alfred Fusman*). O hartă a Holocaustului, care a încercuit aproape întreaga Europă cu sârma ghimpată a lagărelor morții, așa cum a fost văzută la retroproiector, a însemnat degetul arătător îndreptat asupra lui Cain din toate timpurile. Pe fundalul unei tânguitoare melodii cantonale, au fost rostite nume de lagăre și cifre oferind cu mijloace de maximă sobrietate și forță sugestivă amploarea dezastrului: *Isgadal...* Primul cuvânt din *Kadiș*, ne readuce în memorie un fragment din poemul, cu același nume, de *Méliusz Jozsef*: „Eu, copilul copiilor botezați acum o mie de ani / În văzul vostru las să-mi crească cernița barbă / În văzul vostru îmi sfâșii veșmintele / eu, deznădăjduitul urmaș al seminției omenești...”

Spectacol comemorativ la Colegiul Național bilingv „George Coșbuc”

A învăța despre trecut înseamnă a ne gândi la prezent și viitor. Această aserțiune, devenită aforism, a devenit și punctul de plecare al Proiectului școlar european „Copiii și Holocaustul”, lansat la Școala „Regina Maria”, din Sibiu, în preajma Zilei Holocaustului în România, la 7 octombrie a.c. Proiectul (coordonator - prof. *Mihai Frâncu*), înaintat spre aprobare Agenției Naționale „Socrates-Comenius”, își propune să educe viitorii cetățeni europeni în respect față de om și pentru depășirea preconcepțiilor legate de alteritate. Proiectul a fost lansat printr-un impresionant spectacol oferit de elevii școlii - „Inocența copilăriei, pângărită de Holocaust”.

□ Machete realizate de elevii ai Școlii „Regina Maria”

astfel încât „greșelile trecutului să nu se mai repete”. Același spirit a caracterizat intervenția președintelui Asociației Sibiienilor Pacifiști, *Constantin Lăcătuș*, care a atras atenția asupra sensibilizării societății civile pentru a deveni mai combativă față de manifestările antisemite din prezent. Mulțumind pentru distincția primită, președintele comunității din Sibiu, ing. *Otto Deutsch*, a subliniat caracterul special al Zilei Holocaustului în România, din acest an: faptul că se află între Ziua Judecării (Roș Hașana) și Ziua Căinței și a Iertării (Iom Kipur). De Roș Hașana, unicul supraviețuitor al Holocaustului din Sibiu s-a întâlnit cu elevii sibieni, la sinagogă, unde a evocat momentele tragice ale deportării sale la Auschwitz. „Evreii nu se lamentează. Morții nu ni-i plângem în public, dar e necesar ca istoria, așa cum a fost, să fie cunoscută de tineri, pentru ca viitorimea să trăiască în armonie în statul național multiethnic, România”, a concluzionat vorbitorul.

„Prin repetare de multe ori a ideii de bine, vom ajunge la o societate umană, cu chip uman”

Mulțumind pentru Diploma acordată și răspunzând emoționantului apel de sprijinire a Proiectului, adresat de elevii *Cosmin Matei* și *Victor Mărcăineanu*, deputatul dr. *Aurel Vainer*, președintele F.C.E.R., copleșit încă de impresiile spectacolului, a specificat: „Acum 64 de ani, la 9 octombrie 1941, primele convoaie de evrei deportați în Transnistria plecau din Bucovina de Sud. Anul trecut, printr-o declarație a Guvernului României, această zi a fost consfințită ca zi de comemorare a Holocaustului în România, fiindcă Holocaustul evreilor europeni a cuprins și România. Noi nu culpabilizăm poporul român. Responsabilitatea pentru crimele săvârșite revine conducătorilor de atunci ai statului [...]. Intrând în incinta școlii, am fost impresionat de macheta lagărului de la Auschwitz, de cei șase elevi cu șase lumânări aprinse, amintindu-mi de manifestările comemorative prilejuite de împlinirea a 60 de ani de la eliberarea Auschwitzului, la care am avut prilejul să particip făcând parte din delegația oficială română, condusă de președintele Traian Băsescu. Momentul cel mai zguduitor a fost acela în care șefi de stat și de guvern, capete încoronate au aprins șase lumânări în memoria celor șase milioane de victime ale Holocaustului, dintre care - un milion cincisute de copii [...].”

IULIA DELEANU

Continuare în pag. 13

Evocând Holocaustul, nu ne referim doar la trecut, ci ne gândim la prezent și viitor

„Toate fluviile se varsă în mare...” și „Marea nu se umple”. Cele două titluri ale volumelor de memorialistică aparținând lui Elie Wiesel au putut sluji drept generic pentru spectacolul comemorativ oferit, la 10 octombrie a.c., de elevii Colegiului Național bilingv „George Coșbuc” din Capitală (coordonator - prof. *Iosif Mogoș*). Sunetele orgii și luminile celor șase lumânări, în memoria celor șase milioane de victime ale Holocaustului, au dat expresie sonoră și plastică sentimentului de pioasă reculegere încercat de cei prezenți: elevi, profesori, reprezentanți ai F.C.E.R., C.E.B., A.E.R.V.H. (arh. *Aristide Streja*, custode la „Memorialul Martirilor Evrei 1940-1944”, de la Sinagoga Mare, ing. *Eliad Iacobeanu*, consilier C.E.B.), ai Primăriei Sectorului III (*Florina Vasile*), ai Ambasadei S.U.A. (consul *Bryan W. Dalton*, consilier *Alfred Fusman*). O hartă a Holocaustului, care a încercuit aproape întreaga Europă cu sârma ghimpată a lagărelor morții, așa cum a fost văzută la retroproiector, a însemnat degetul arătător îndreptat asupra lui Cain din toate timpurile. Pe fundalul unei tânguitoare melodii cantonale, au fost rostite nume de lagăre și cifre oferind cu mijloace de maximă sobrietate și forță sugestivă amploarea dezastrului: *Isgadal...* Primul cuvânt din *Kadiș*, ne readuce în memorie un fragment din poemul, cu același nume, de *Méliusz Jozsef*: „Eu, copilul copiilor botezați acum o mie de ani / În văzul vostru las să-mi crească cernița barbă / În văzul vostru îmi sfâșii veșmintele / eu, deznădăjduitul urmaș al seminției omenești...”

Continuare în pag. 13